

O IZVORU IN DELOVANJU JEZIKA ALI TEORIJA SINTAGME
V DELIH R. F. MIKUŠA

(S predstavitvijo trikotnika Ramovš – Mikuš – Belić)

R. F. Mikuš, odmevni evropski funkcionalistični strukturalist, je sprejel in razvijal spoznanje ženevskih in ameriških strukturalistov, da je sintagma strukturno-semiološka enota jezika v smislu njegovega izvora, razvoja in delovanja. Gre torej za pojmovanje sintagme kot univerzalnega jezikovnega bistva, zato je razumljivo Mikuševo odklanjanje raziskovalnometodološke členitve jezika na diahronijo in sinhronijo. – V sklop Mikuševih vidnih polemičnih ocen strukturalističnih pa tudi drugih jezikoslovcev sodi negativna kritika sintagmatske teorije jezikoslovca A. Belića, ki jo je 1952. l. izdala SAZU. Delo je usodno vplivalo na nadaljnjo Mikuševo življenjsko pot.

R. F. Mikuš, a prominent European functional structuralist, accepted and developed the discovery of Genevan and American structuralists that the syntagm is a structural/ semiological unit of language in the sense of its origin, development and function. This is the notion of the syntagm as a universal linguistic essence, thus it is understandable that Mikuš rejected the methodological bifurcation of language into diachrony and synchrony. – Among Mikuš's prominent polemical assessments of structural as well as other linguists is found his negative critique of the syntagmatic theory of the linguist A. Belić, which was published by SAZU in 1952. The work fatefully influenced the path that Mikuš's life was to take.

Na začetku je bil stavek

R. F. Mikuš (1945)

1 R. F. Mikuš si je konec prve polovice dvajsetega stoletja, zlasti v petdesetih pa tudi šestdesetih letih, z obsežnimi kritičnimi objavami v pomembnih evropskih pa tudi ameriških jezikoslovnih časopisih ustvaril vidno mesto med strukturalističnimi jezikoslovci; njegove razprave so prinašali časopisi kot *Lingua*, *Cahier Ferdinand Saussure*, *Voprosy jazykoznanija*, *Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung*, *Journal de psychologie normale et pathologique*, *Word* idr.

Svojo jezikoslovno misel, izhajajočo iz ženevskega strukturalizma in ameriškega behaviorizma (bloomfieldizma) je razvijal mimo slovenskega jezikoslovja, čeprav jo je zlasti v začetku petdesetih let, ko je živel in služboval v Ljubljani, skušal zanesti tudi v naš prostor.

Leta 1952 je namreč SAZU v okviru svojih publikacij izdala Mikuševo razmeroma radikalno v francoščini pisano kritiko sintagmatske teorije v temeljnem delu srbskega jezikoslovca A. Belića *O jezičkoj prirodi i jezičkom razvitku* (1941) pod naslovom *A propos de la syntagmatique du professeur A. Belić*, s podnaslovom *K sintagmatiki prof. A. Belića* (197 str.) z obsežnim slovenskim povzetkom.

Izid te polemične knjige je bil zaradi ostre kritike sintagmatske teorije srbskega jezikoslovca in takrat tudi predsednika srbske akademije znanosti A. Belića usoden za nadaljnjo Mikuševo življenjsko pot, pa tudi za razmerje med tedanjima predsedni-

koma obeh akademij znanosti – Franom Ramovšem in Aleksandrom Beličem, s tem pa seveda tudi za razmerje med akademijama sploh.¹

Predvsem boj za širši, ne samo strokovni prestiž je bil tisti, ki je v veliki meri pripomogel, da je bil v petdesetih letih Mikuš žrtvovan kljub nedvomno pomembnemu intelektualnemu dometu, ki bi ga z njim v tistem trenutku lahko doseglo slovensko jezikoslovje.

Poleg evropske odmevnosti Mikuševega jezikoslovja je torej predvsem občutek dolga tisti, ki nas zavezuje, da po desetletjih molka spregovorimo o delu slovenskega jezikoslovca, o njegovih sintagmatskih načelih izvora, razvoja in delovanja jezika, ki jih je dograjeval z občudovanja vredno vero, da služi znanstveni resnici.²

2 Mikušev temeljni razpravni jezik je francoščina; tudi ko piše v jeziku katere izmed evropskih ali ameriških jezikoslovnih revij, so zgledi v veliki meri francoski; drugojezični zgledi (iz ruščine, nemščine, angleščine, (srbo)hrvaščine) mu služijo večinoma kot dopolnila francoščini, navadno v smislu kontrastivnosti. V naši razpravi

¹ Natančneje o dogodkih po izidu Mikuševe knjige pri SAZU sem pisala ob desetletnici Mikuševe smrti v članku Takšni in drugačni spomini na strukturalističnega jezikoslovca, *Delo*, KL, 6. maja 1993, 13.

Za osvetlitev teh dogodkov so bili uporabljeni naslednji viri:

– J. ROTAR, *Korespondenca med Franom Ramovšem in Aleksandrom Beličem* (Ljubljana: SAZU, 1990), kjer se neposredno na izid Mikuševe knjige nanašajo štiri Ramovševa pisma, datirana s 30. aprilom, 12., 15. in 24. majem 1952 (123–126), obširne dragocene opombe, pravzaprav komentarji J. Rotarja 207, 208, 209, 211 (Ramovševo Pojasnilo v slovenščini, Mikuševi knjigi priloženo pod naslovom *Mise au point*, kako je prišlo do »nastanka« Mikuševe knjige, ohranjen v Beličevi zapuščini) in 212 (153–155).

– Nedatiran Mikušev zapis o teh dogodkih, ohranjen v njegovi zapuščini. Glede na začetni stavek »*De mortuis nil nisi bene*, pa spodaj podpisani kot edini preživeli protagonist trikotne epizode Belič – Ramovš – Mikuš /.../« priča, da je zapis nastal po Beličevi smrti. Kako travmatično je bilo za Mikuša dogajanje ob izidu njegove knjige, dokazuje tudi njegovo neodposlano pismo stavcu akademjskih publikacij Pirkoviču, napisano 28. 2. 1960, ko je bil Mikuš profesor na zadrski Filozofski fakulteti, ohranjeno prav tako v zapuščini; kaže, da je Mikuš razmišljal o neki javni rekonstrukciji dogodkov iz leta 1952: »/J/ugoslovansko javnost /želim/ obvestiti/ o tem, kako je pravzaprav potekala zadeva z mojo knjigo«. Stavc Pirkovič naj bi potrdil, da »/je/ dobil rokopis v celoti, in to ne od /Mikuša/, ampak iz /akademjske/ pisarne«.

– Že omenjeno Ramovševo Pojasnilo, naknadno dodano Mikuševi knjigi.

² J. TOPORIŠIČ je v uvodu svoje razprave *Strukturalismus in der Slovenistik* (Am Beispiel der Wortartentheorie), *Linguistica* XXII (1982), uvrstil med strukturaliste na Slovenskem tudi R. F. Mikuša (poleg A. Isačenka), 211–212. – Sicer pa je kmalu po Mikuševi smrti izšel v *Naših razgledih* (24. febr. 1984) v prevodu J. ROTARJA spominski članek, ki ga je napisal njegov zadrski kolega M. KRAVAR (*Slobodna Dalmacija* 40/1 1926, 1983, 3); – Ob desetletnici smrti je izšel v *KL Dela* spominski članek A. Vidovič-Muhe (gl. op. 1); ista je na mednarodnem simpoziju v Ljubljani 1990. leta ob stoletnici rojstva F. Ramovša predstavila temo *Jezikoslovni profil R. F. Mikuša*, v tisku (za *Linguistico*) pa je tudi njena razprava *La syntaxe Tesnière vue et interprétée par R. F. Mikuš* (daljši povzetek v francoščini objavljen v zb. povzetkov znanstvenih prispevkov za mednarodni simpozij v počastitev 100-letnice rojstva L. Tesnièreja pod naslovom *Evropski in slovenski jezikoslovec Lucien Tesnière, 1893–1993*, (Ljubljana 18.–20. nov. 1993, 21–23).

tega dejstva brez utemeljitve ne spreminjamo.³

Pri predstavitvi Mikuševega razumevanja sintagme kot središčnega področja njegovega jezikoslovnega delovanja smo se omejili v glavnem na tri njegova dela, in sicer na prvo publikacijo o sintagmatiki, izdano 1945. leta v samozaložbi pod naslovom *Šta je u stvari rečenica?*, na že omenjeno monografsko kritiko Belićevega razumevanja sintagme *A propos de la syntagmatique du professeur A. Belić* (SAZU 1952), predvsem pa na njegovo disertacijo, obranjeno 1958. leta v Zagrebu (pri profesorju Guberini) z naslovom *Principi sintagmatike: Rasprava o sintagmatsko-strukturalnom jedinstvu čovječjeg govora z letnico 1956*. Upoštevana je tudi njegova razprava *Prostorni podatak događaja: Teorija i govorni izraz*, objavljena v zb. zadrške filozofske fakultete Radovi 1959/60 kot njegovo habilitacijsko delo: ko gre za predstavitev sintagmatske teorije, se sam večkrat sklicuje nanjo (npr. v kritiki Tesnièrejeve skladnje, VJa, 4, 1962).

2.1 Izbiro del utemeljujemo z naslednjimi dejstvi:

- Mikuševa jezikoslovna doktrina ostaja ves čas njegovega znanstvenega delovanja nespremenjena, se pravi, da izbira ne pomeni (bistvenega) problemskega zoževanja.
- Želeli smo zajeti tisti čas Mikuševega jezikoslovnega dela, ki je bil najbližji njegovim jezikoslovnim inspiracijam, se pravi prvi polovici tridesetih let: temeljni deli, na kateri se Mikuš sklicuje – seveda poleg Desaussurjevega Tečaja splošnega jezikoslovja iz 1916. leta – sta *Langague L. Bloomfielda*, zlasti pa *Linguistique générale et linguistique française* Ch. Ballyja, ki sta izšli 1934. oziroma 1932. leta. Mikuševa monografija *Principes de syntagmatique* sega v veliko kasnejši čas, izšla je 1972. leta v Parizu (založba Didier, 243 str.), obvestilno pa ne presega disertacijskega dela s srede petdesetih let.
- Vsaj v grobih obrisih smo želeli predstaviti edino Mikuševo delo, ki je izšlo doma – pri SAZUju, in ki je tako pomembno vplivalo na njegovo življenje.

2.2 Zasnova razprave ni kontrastivna v smislu kritične razčlenitve Mikuševega pojmovanja sintagme glede na ženevski in ameriški strukturalizem; zaenkrat se omejimo na predstavitev teorije sintagme, kot jo je Mikuš sam pojasnjeval in po lastnem mnenju tudi dograjeval.

3 R. F. Mikuš je bil dosledno zavezan ženevskemu, zlasti ballyjevskemu strukturalizmu in bloomfieldovskemu behaviorizmu. Kot je v svoji disertaciji zapisal, kopenhaški in praški strukturalizem nanj nista vplivala, ker nista povedala o sintagmi nič novega.

Sprejel in razvijal je spoznanje, da je sintagma tako strukturna kot tudi semiološka enota jezika glede na njegov izvor, razvoj in delovanje. Določa jo funkcijska binar-

³ Seveda se postavlja vprašanje, zakaj ni Mikuš objavjal (tudi) v slovenščini. Že v KL Dela sem zapisala, da se nam ponujata dva, med seboj povezana razloga: ko je v času življenja in dela v Ljubljani, se pravi po letu 1945 pa do 1958, začel razvijati strukturalno analizo skladnje in hkrati behavioristično interpretacijo jezikovnega izvora in jezikovne funkcije, ni imel v slovenskem prostoru ustreznega naslovnika; kasneje, ko bi se mu s habilitacijo lahko odprla možnost, da si kot univerzitetni učitelj takega naslovnika vzgoji, pa se je izkazalo, da je bilo to zunaj interesa širšega okolja.

nost in hkrati linearnost njenih členov.

3.1 Čeprav je Mikuš menil, da ameriški strukturalizem po teoriji zaostaja za evropskim, mu je vendarle priznaval vplivnost zlasti v okviru behaviorizma, kjer je prišlo do samodejne ukinitve nenaravne dihotomije mišljenje – govor.

Lahko rečemo, da je ameriški behaviorizem pomembno vplival na Mikuševo razmišljanje o izvorni sintagmatski določenosti jezika.

Temu vprašanju je posvečena zlasti prva Mikuševa objava Šta je u stvari rečenica?, ki jo je avtor sam označil kot »fragment iz teorije jezika in mišljenja« (7). Gre za krajšo razpravo (25. str. manjšega formata), izdano v Ljubljani v samozaložbi. Svoje stališče o nastanku jezika je gradil na sintagmatski teoriji ženevske šole; v tem smislu so relevantne navedbe del Ch. Ballyja, zlasti *Linguistique générale et linguistique française* (1932), *Cours de linguistique générale* F. de Saussurja (1931, 3. izd.) pa tudi deli *Uvod u opštu lingvistiku* (1935) in *Problem postanka jezika* (1939) S. Živkovića.

Z metodološko raziskovalnega vidika velja poudariti, da že ta razprava implicira ukinitve ali vsaj neupoštevanje desaussurjevske členitve jezika na sinhronijo in diahronijo. Na tem stališču je Mikuš tudi kasneje vztrajal, na njem je gradil obsežno predstavitev temeljnega dela J. Rozwadowskega *Wortbildung und Wortbedeutung* (1904). Sploh so vse bistvene prvine, ki jih o nastanku in delovanju jezika prinaša ta razprava, ostale nespremenjene skozi vse Mikuševo jezikoslovno delo, zato jih velja v grobih obrisih povzeti, pri tem pa upoštevati natančnejša pojasnila njenih posameznih segmentov v kasnejši Mikuševi razpravi iz l. 1959/60.

Mikuš kritizira dotedanji jezikoslovni pozitivizem (mladogramatičarstvo), ker iz svojega interesnega kroga izloča temeljno vprašanje nastanka jezika in ga prepušča predvsem filozofom in teologom. Pri reševanju tako zapletenega problema so seveda nujne interdisciplinarne povezave, vendar odločitev sodi v pristojnost jezikoslovja. Doktrino t. i. absolutne in nespremenljive danosti slovničnih struktur, iz katere izhajajo mladogramatiki pri svojem sicer koristnem proučevanju zgodovine posameznih jezikovnih pojavov, je po Mikuševem mnenju nujno zamenjati z ballyjevskim spoznanjem, da je jezik določenega časa vedno produkt prehodnega ravnotežja dveh, jeziku lastnih nasprotij – tradicije in inovacije.⁴ Desaussurjeva primerjava časovno določenega stanja jezika s trenutnim stanjem figur med šahovsko igro se mu zdi v celoti sprejemljiva.

Besedno zvezo s stavčno zgradbo povezuje Mikuš z nastankom jezika, zato je razumljivo, da se kritično loteva aristotelovske definicije stavka, lastne tudi dotedanjim slovničarjem, namreč da je stavek z besedami izražena misel.

Po Mikuševem mnenju mora »dobra definicija stavka in vseh jezikovnih pojavov brezpogojno upoštevati tri vrste realnosti: 1. fizično, materialno, ki nas obdaja, 2. psihično, ki nam je lastna in ki se zrcali v naši zavesti, in 3. jezikovno, katere nosilec je kolektiv in ki obstaja v družbeno natančno določenem sistemu za izražanje naših psihičnih vsebin (realnosti pod 2).« (1945, 7)

Snovno realnost, neodvisno od naše zavesti, sestavljajo prepleti t. i. dogodkov;

⁴Praški strukturalizem, konkretno V. Mathesius, je ta pojav imenoval prožna stabilnost (jezika); poimenovanje je uveljavljeno tudi v slovenskem jezikoslovju.

sam fizikalni dogodek je shematično mogoče razumeti kot sintezo materije in gibanja, ali drugače – kot medsebojno pogojeno prostorsko-časovno sintezo.

Človekova fiziološka zmožnost reakcije na fizikalni dogodek je določena s t. i. refleksnim lokom (RL), ki ga sestavljata stimul (spodbudnik – S) in reakcija (odzivnik – R) nanj: $RL = S+R$. Realnost človekove zavesti je vedno lahko samo slika tako določenega fizikalnega dogodka. Skupaj z behavioristi je bil Mikuš prepričan, da je govor kot enoto vedenja (behavior) (1959/60, 8–9) mogoče razumeti fiziološko – kot ubesedenje (verbalizacijo) refleksnega loka. Glede na povedano pa je za enoto govornega vedenja smiselno obravnavati samo t. i. stavčno poved,⁵ saj je samo ta lahko (govorni) izraz refleksnega loka.

Po mnenju R. F. Mikuša je Ch. Bally neodvisno od fizioloških izhodišč ameriških behavioristov razvil podobno razlago govorne enote – stavčne povedi. Ta je sestavljena iz dveh komplementarnih členov – iz modusa (M) in diktuma (D): modus je izraz reakcije in diktum izraz stimula, npr. *Čutim* (M – reakcija), *da je mraz* (D – stimul) (1959/60, 8). Sicer pa se glede na govorno uresničitev stimul in reakcija lahko vsak zase obravnavata kot samostojna dogodka, refleksni lok pa kot splet dogodkov: na govorni ravni je modus izraz modalnega, fiziološko se pravi reaktivnega (subjektivnega) dogodka in diktum izraz diktalnega, se pravi stimulativnega (objektivnega) dogodka. Tako danes lahko govorimo o modalnem osebku in modalnem povedku (samostalniku, glagolu) ali o diktalnem osebku in diktalnem povedku (samostalniku, glagolu) kot izrazu prostorskih in časovnih reaktivnih in stimulativnih dogodkov.

Mikuš meni, da so bile prvotne odslikave dogodkov v človeški zavesti sintetične, neartikulirane, nepretrgane – pač ustrezne realni naravi dogodka: predstava telesa (protorskosti) se ni ločila od predstave gibanja (časovnosti). Številčnost in intenzivnost dogodkov sta po Mikušu verjetno vplivali na oblikovanje spomina pri človeku, na hkratno nastajanje njegovih razpoznavnih lastnosti – dela, mišljenja in govora. Tako so se prvotne sintetične, neizdelane predstave dogodkov razstavile, posamezne prvine so se abstrahirale od konkretnih predstav, nastajali so pojmi in iz njih nove predstave itd. S tega vidika je govor o analitičnem mišljenju pravi anahronizem – podobno kot »mokra voda« – saj je analitičnost temeljna prvina mišljenja (1945, 9–10).

Skladno s prvotno sintečno predstavo dogodka je bil tudi prvotni stavek (stavčna poved) sintetičen – pomena kasnejšega osebka in povedka se nista ločila. Približno sliko o tem nam po Mikušu danes predstavljajo stavki tipa *Grmi*, *Bliska* ipd. Prvotne »besede« so torej označevale predmete in dejanja hkrati, zato je (osebko-povedkov) stavek zakodiran v vsakem jeziku. Z razstavljanjem predstav je tudi stavek postal analitičen, npr. v indoevropskih jezikih sta se predstavi za čas in prostor različno artikulirali.

Izhajajoč iz tako pojmovanega izvora jezika, uvršča Mikuš jezikoslovno razhajanje glede tega, ali je jezik nominalen ali verbalen, ali je prvotnejši samostalnik ali glagol, med »čisto metafiziko« (1945, 12).⁶ Besedne vrste so v jeziku drugotna po-

⁵ Samo v svojem delu iz leta 1945 imenuje to enoto hrvaško *rečenica*, kasneje je to *iskaz*, fr. *énoncé*, angl. *utterance*, nem. *Äusserung*.

⁶ Enako stališče zasledimo že 1932. leta pri B. VODUŠKU v njegovi razpravi *Za preureditev*

javnost, saj predstavljajo le »okamenele (figé, erstartt) funkcije« stavčnih členov (1945, 15). Relativna ustaljenost v določeni funkciji je vplivala na nastanek morfoloških lastnosti,⁷ čeprav je t. i. transpozicija – funkcijski prehod ene besedne vrste v drugo, lahko hierarhično višje v nižjo ali obratno – tudi danes razmeroma pogost pojav. Po Mikušu besedne vrste s svojimi morfološko razpoznavnimi lastnostmi sicer obstajajo, vendar ne tako ekskluzivno, kot to želi prikazati klasična slovnica.

V stavku (stavčni povedi) vidi Mikuš temeljno binarno zgradbo jezika – zato je prav stavek lahko prototip vsake sintagme. Polemizira z de Saussurjem, ki veže stavčno poved samo na govor in soglaša s Kalepkom, da je »stavek najmanjša celota sporočila« (1945, 18). Z razstavljanjem predstav in z nastankom prostega stavka je bil po Mikušu položen temelj vsej binarni sintagmatski strukturi našega mišljenja in izražanja.

3.2 Ženevski strukturalizem je na Mikuša vplival s svojo teorijo jezikovnega znaka, na katerega se navezuje tudi pojmovanje sintagme in zametki spoznanja o strukturalni enotnosti govora, s teorijo govora kot sinteze (govornega) procesa (parole) in jezikovnega sistema (langue) pa še s teorijo relativnega jezikovnega ravnotežja, kjer gre za rezultat dveh nasprotujočih si teženj v jeziku – statičnosti in dinamičnosti. S stališča celovitosti sintagmatske teorije, ki zajema tudi njen časovno-razvojni vidik (t. i. vertikalna sintagmatika), se mu je zdela, kot smo že omenili, manj sprejemljiva ločitev diahronnega raziskovanja jezika od sinhronnega.⁸

Desaussurjeve prvine, ki jih Mikuš za pojmovanje sintagme sprejema v svoji disertaciji kot definicijske, so naslednje:

- neavtonomnost posameznega znaka sintagme,
  - vrednost sintagme, ki je vedno enaka produktu (in ne morda seštevku) njenih členov,
  - linearnost sintagme,
  - vezanost sintagme na govor in sistem ter
  - raznolikost sintagme v smislu zajetja vseh (pomenskih) prvin jezika – od besede oziroma njenih oblikovnih in tvorbenih morfemov do stavčne povedi in besedila.
- Ch. Bally je po Mikušu definicijske prvine sintagme dopolnil še
- z binarnostjo tudi ko ne gre več za dvoznakovnost,
  - s komplementarnostjo in vzajemno odvisnostjo njenih členov,

---

nazora o jeziku, *Krog* 1932/33, 66–76, kar vsaj posredno potrjuje njegovo poznavanje prvin ženevskega strukturalizma – prim. A. VIDOVIČ-MUHA, Strukturalistične prvine v slovenskem jezikoslovju prve polovice dvajsetega stoletja (S poudarkom na Voduškovi razpravi iz leta 1932) v tisku za zb. *Obdobja v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi* (15).

⁷B. Vodušek v delu iz op. 6, ugotavlja, da je morfologija kot plast formalnih prvin, ki spremlja besedne vrste v razvitih – po Vodušku analitičnih jezikih minimalna.

⁸Če ni drugačnih navedb, se predstavitev nanaša na Mikuševo disertacijo, razmnoženo v rotoprintu. – Kolikor mi je znano, disertacije nima nobena ljubljanska knjižnica, ni je tudi v zapuščinskem gradivu oziroma v Mikuševi domači knjižnici; iz zagrebške univerzitetne knjižnice je prišlo obvestilo, da je izgubljena. Fotokopijo mi je posredoval dr. A. Jembrih z rektorata Sveučilišta v Zagrebu – Institut informacijskih znanosti, za kar se mu na tem mestu zahvaljujem.

- z razmejitvijo sintagmatike in koordinacije,
  - z definicijo transpozicije kot sintagmatike »sui generis«.
- Svoj delež pri Ballyjevi tipologiji sintagme je Mikuš vezal na naslednje prvine:
- izraženost (eksplicitnosti) oziroma zakritost (implicitnost) sintagmatskih členov, npr. *pire : plus mauvais*;
  - zapletenost (kompleksnost) in preprostost; stopnja zapletenosti je določena s številom najmanjših formalnih enot, t. i. formalnih minimov: preprosto sintagmo določata dve takšni enoti; kot bomo kasneje videli, gre za dva jezikovna znaka v dveh različno definiranih vlogah;
  - eliptičnost in polnost, npr. *capitale : ville capitale*;
  - stopnja zgoščenosti, na podlagi katere so se ločile t. i. aglutinirane (tudi avtomatizirane, leksikalizirane) sintagme od diskurzivnih; gre za diahrono sintagme, npr. *aubepine, connetable*, ki jih Bally s sinhronega vidika uvršča v t. i. formalni minimum, Mikuš, ki v okviru sintagmatike upošteva tudi zgodovinskorazvojni vidik (diahronijo), pa med sintagme.

Sicer pa je predstavljena tipologija po Mikušu morfološka in kot taka drugotna: sintagma kot semiološki tip po eni strani in po drugi kot splošnogovorna struktura je lastna vsem jezikom, njena morfologija pa se (lahko) od jezika do jezika loči.

Sintagmo s stališča jezikovnega razvoja in delovanja je mogoče obravnavati hkrati, saj Mikuš, kot rečeno, v okviru sintagmatskega razčlenjevanja ne pristaja na jezikovno raziskovalnometodološko nasprotje sinhronija – diahronija: oba vidika sta po njegovem enako upravičena – sinhronija s stališča behavioristične funkcionalnosti govora, diahronija pa s stališča njegovega nastanka in razvoja. Po Mikuševem mnenju je naloga zgodovinske slovnice iskati v današnjih preprostih znakih nekdanje člene sintagme; mladogradiki so sicer prav to počeli, vendar brez zvesti o splošni veljavnosti sintagmatskih zakonov in dialektičnih lastnosti sintagme.

Kot rečeno, sintagmatsko strukturo določata dve temeljni prvini: dosledna binarnost ne glede na njeno morebitno zapletenost na nižji (strukturni) ravni in dosledna linearnost členov.

Binarnost pa tudi linearnost sintagme sta že izvornofunkcijski, saj stavčnopovedna sintagma kot govorna prasintagma ubeseduje, kot smo videli, predstavo (psihično odsljkavo) fizikalnega, tj. časovno-prostorskega dogodka. Dvočlenske pa so tudi vse druge, izvorno mlajše sintagme, ki se po Mikuševi (behavioristični) teoriji pojavljajo vedno kot sestavina izvorne (stavčnopovedne) ali pa so vanjo prevedljive.

3.2.1 Tako pri stavčnopovednih kot pri mlajših sintagmah je mogoče govoriti o različni pogojenosti njihove binarnosti.

3.2.1.1 Desaussurjeva členitev jezika na sistem in govor je pogojevala ločevanje med konkretnim pomenom in vrednostjo pojma znak, definiranega kot medsebojno dopolnjujoči se funkciji označujočega in označenega.

Tudi sintagma – po definiciji vedno sestavljeni znak – ohranja omenjene semiološke lastnosti, zato je smiselno ločevati sintagme na diskurzivne (govorne) in jezikovne (sistemske): prve določa dejstvo, da po govornem dejanju razpadejo, na druge končanost govornega dejanja ne vpliva – tudi po njem ostajajo nespremenjene. Semiološka vsebina diskurzivnih sintagm je vedno konkretna ali kot takšna zamišljena (pomen), npr. *N. Bonaparte* je konkretna oseba, *est parti* konkretno de-

janje. Sintagma, ki jo določa vrednost, pa se od konkretnega vedno oddaljuje – je virtualna, potencialna, pojmovna sintagma. Od konkretne situacije oddaljene sintagme imenujemo jezikovne, njihova semiološka vsebina pa se imenuje vrednost; vključenost take sintagme v asociativni sistem omogoča določanje vrednosti v medsebojnem razmerju. Mikuš kot ženevski strukturalist strogo loči sintagmo vrednost (jezikovna sintagma) od sintagme pomena (govorna sintagma). T. i. virtualizacija (konceptualizacija) znaka oziroma sintagme je zgodovinski proces in je nasproten procesu aktualizacije.

3.2.1.2 Binarnost sintagmatske funkcije vpliva tudi na strukturno dvočlenskost sintagme: kot sestavljeni znak je sintagma navzven komplementarna celota, navznoter, v sebi sestavljena iz t. i. identifikacijske in diferencialne funkcije (IF, DF) – sintagma je torej celota IF in DF. Navzven kot del zapletenejše sintagme se lahko pojavlja samo v eni izmed omenjenih dveh funkcij.

Vsaka sintagma se torej po Mikušu loči od (preprostega) znaka po tem, da znak združuje IF in DF v enem izrazu (fono-akustični pojavnosti po Mikušu), sintagma pa ima funkciji ločeni v smislu posebnega izraza za IF in posebnega za DF.

Razvrstitev členov omenjenih dveh funkcij je pogojena z linearnostjo sintagme kot njeno prav tako definicijsko lastnostjo: gre za sposobnost govora, da večdimenzionalnost fizikalnega dogodka spreminja v enodimenzionalnost.

Tako je prav zaradi sintagmatske linearnosti možna samo dvojna razvrstitev členov z IF in DF, ki pogojujeta tudi dva sintagmatska vzorca: člen z IF je pred členom z DF – gre za progresivni vzorec, ali obratno – člen DF je pred členom IF – gre za anticipativni vzorec. Po obeh vzorcih se lahko oblikujejo diskurzivne ali pa leksikalne – avtomatizirane sintagme.⁹

3.2.1.3 Kako sploh nastajajo nove in nove sintagme v jeziku? Po Mikušu gre za veriženje sintagem, ki ga je mogoče ponazoriti s t. i. sintagmatskim množenjem, postopkovno popolnoma enakim algebraičnemu množenju: $S(\text{sintagma}) = I\text{-člen} \cdot D\text{-člen}$. Obe operaciji – sintagmatsko in algebraično množenje vodita do sinteze in v obeh primerih imamo opraviti z dvema mejnima prvinama, pri čemer prva predvideva najvišjo možno ohranjenost in najmanjšo možno ukinjenost členov, druga pa ravno obratno: $16 = 2.8, 4.4, 16.1$. Pri vseh treh množenjih sta člena ohranjena in ukinjena hkrati: v prvem se prvi člen bliža nič ($\rightarrow \emptyset$), v zadnjem drugi. V samem številu 16 pa sta člena ukinjena do te mere, da sta nerazpoznavna, ker ju število 16 ne izraža več; gre za enak pojav kot npr. pri *aubepine* $\leftarrow$ *albe pina*, ki ga sinhrono ne moremo več razčleniti. Tako razumevanje sintagme je mogoče zaslediti že pri de Saussurju in Ballyju, vendar po Mikušu gre pri obeh za intuitivnost, brez zavesti o vzroku znaka za množenje.

V sintagmi torej lahko IF atrofira glede na DF ali obratno, vendar pa do popolnega izničenja ene ali druge funkcije ne more priti.

Torej: IF $\rightarrow \infty$ ali IF $\rightarrow \emptyset$

⁹Na ravni npr. imenske zveze gre lahko za predvidljivo razvrstitev pridevniškega prilastka, t. i. anticipativni vzorec, na ravni tvorjenk za predvidljivo razvrstitev različnih obrazilnih morfemov idr.

$$DF \rightarrow \emptyset \quad \text{ali} \quad DF \rightarrow \infty,$$

Velja spoznanje, da je med skrajnima znakoma vrsta znakov z enakim razporedom IF in DF kot npr. *plus* (DF) *mauvais* (IF).

Sintagmatsko množenje se po Mikušu lahko zaplete s t. i. sintagmatskim seštevanjem, ko imamo opraviti s priredjem (koordinacijo): gre za člene znotraj ene ali obeh sintagmatskih funkcij, ki so funkcijsko nerazločevalni – homofunkcionalni, npr. *Pierre, Paul, Marie / dansent, chantent, sautent* ali: $(A + B + C) \cdot (D + E + F)$. Podobno: *chapeau de dame vert, avec ruban, garni de fleurs*, kjer je 1. I-člen *chapeau*, 2. I-člen *chapeau de dame*, 1. D-člen *de dame*, 2. D-člen koord. *vert, avec ruban, garnis de fleurs*.

Priredje nikakor ne more biti sintagmatska jezikovna pojavnost. Gre za najnižjo jezikovno operacijo, ki jo glede na sintagmatiko razločevalno določa tudi možnost medsebojne zamenjave (permutacije) njenih členov. Velja spoznanje, da priredje posamezni sintagmatski člen lahko samo količinsko zapleta, ne da bi se pri tem kakorkoli spremenila funkcijskorazločevalna zgradba same sintagme – priredje ne vpliva niti na notranjo zgradbo sintagme niti na njeno zunanjo funkcijo: *Ils* ($\rightarrow$ *hommes, femmes, enfants*) *furent* – sintagma se strukturno ne spremeni, ker priredje opravlja isto funkcijo kot *ils*.¹⁰

Mikuš loči v okviru sintagme tudi t. i. sintagmatsko deljenje, ko skušamo iz sintagme izločiti člen z IF ali DF:

$$\text{I-člen} = \frac{\text{sintagma}}{\text{D-člen}} \quad \text{D-člen} = \frac{\text{sintagma}}{\text{I-člen}} \quad \text{I-člen} = \frac{\text{les amis}}{\text{les}} = \text{amis}$$

Sintagmatsko deljenje je brez ostanka samo v primerih, ko imamo opraviti s funkcionalnimi eksponenti, katerih semiološka vrednost = $\emptyset$, funkcijska = ∞ .

3.2.2 Na ravni stavčne povedi, t. i. prasintagme, se sintagmatska problematika loči: v okvir stavčne povedi sodi mikrosintagmatika, makrosintagmatika pa ta okvir presega (1952, 46–47).

3.2.2.1 S področja mikrosintagmatike je Mikuš v obravnavanih delih natančneje predstavil t. i. transpozicijo (1956) in osebko sintagmo – ubeseditev prostorskega dogodka (1959/60).

3.2.2.1.1 Pojem transpozicijska sintagma povezuje R. F. Mikuš s Ch. Ballyjem; gre za sintagmo, v kateri imamo opraviti z vsaj enim semantemom in enim funkcijskim eksponentom, npr. *-ier* v *poirier* ali *-us* v *dominus*; sintagme s samo funkcijskim eksponentom ni.

V okviru klasične slovnice gre za vprašanja besed, ki jih je, kot navaja Mikuš, že Rozwadowski (tudi Sapir, ženevski strukturalisti) razumel kot avtomatizirane (tvorjenke) ali polavtomatizirane (sklonske oblike) sintagme: zaradi svojih formalnih lastnosti so sposobne preiti v govorne (diskurzivne) sintagme. Funkcijski eksponent je lahko zakrit, npr. *rouge, bouge* – gre za ničti funkcijski eksponent – ali izražen, npr. *-us, domin-us*. Ob pojmu funkcijski eksponent govori Mikuš še o kofunkcijskem, npr.

¹⁰Mikuš je v svoji disertaciji kritiziral nekatere strukturaliste, zlasti Trubeckoja, pa tudi Freia, Sapirja, Harrisa, ki so priredje enako vrednotili kot podredje – prim. v disert. op. 22, str. 101.

pri pridevniku v prilastkovni vlogi: *robe(-∅) rouge(-∅)*.

Glede na sintagmatsko hierarhično shemo je npr. eksponent *-us* v *domin-us* kategorialni, sintagma sama pa seveda avtomatizirana. Diskurzivna transpozicijska sintagma nastane, ko znak uvaja svojo funkcijo v toku govornega dejanja po sintagmatskih (avtomatiziranih) vzorcih, kot je v indoevropskih jezikih sklanjatev, npr. *de dame*; v bistvu gre za »prevod« npr. samostalnika v sklonsko funkcijo, ki jo določa (trenutno) govorno dejanje. V takšnih primerih imamo opraviti s polavtomatiziranimi sintagmami. Seveda pa diskurzivna sintagma lahko postane kategorialna in s tem avtomatizirana ali obratno. Kategorialna sintagmatika je po Mikušu v indoevropskih jezikih ujemalna (kongruentna), vezavna (rekijska) pa je vedno nekategorialna.

Funkcijski eksponent je lingvistični znak, katerega semiološka vrednost se bliža $-\emptyset$, njegova funkcijska vrednost pa se bliža ∞ , kar je mogoče predstaviti v serijskem smislu:

semiološka vrednost $\rightarrow \infty$	semiološka vrednost $\rightarrow \emptyset$
funkcijska določba $\rightarrow -\emptyset$	funkcijska določba $\rightarrow \infty$.

Funkcijski eksponent po Mikušu lahko celo preseže to serijo tako, da izraža semiološko vrednost $= \emptyset$, funkcijsko določbo $= \infty$. V jezikih brez formalni kategorij lahko predvidimo znak s semiološko vrednostjo $= \infty$, funkcijska določba $= \emptyset$.

Vse oblikoslovne (kategorialne in nekategorialne) transpozicijske sintagme uvršča Mikuš med čiste transpozicije – v njej transponenti doživljajo samo funkcijske premike, npr. iz kategorialnosti v nekategorialnost tip *dame : de dame*.

Pri leksikalni transpoziciji (zlaganje, izpeljava) gre za tvorbeno (formativno) načelo, po katerem jezik ustvarja poimenovanja po analogijah. Znano je, da se isti sintagmatskofunkcijski eksponent lahko različno udejanja, npr. *malheur-eux, metall-ique, rouge-∅; -eux, -ique, -∅* so samo različne uresničitve istega, to je pridevniškega eksponenta: *-eux, -ique* sta eksplicitna – pridevnika sta nastala s transpozicijo iz samostalnika, *rouge* pa je kategorialni pridevnik, zato ima eksponent $-\emptyset$.

Vsaka transpozicija je po Mikušu kompleksna sintagma, npr. *chance(-∅)* je preprosta (enostavna) implicitna sintagma, eksplicitna kompleksna sintagma pa je $[(chance^{\emptyset})^{-eux}]^{-euse}$. Kot je znano (npr. že J. Rozwadowski), se vsak nižji člen v višjem sintetično ukinja.¹¹

3.2.2.1.2 R. F. Mikuš je v posebni razpravi (1959/60) natančneje predstavil ubeseditev prostorskega dogodka, na ravni stavka osebko (imensko) zvezo.

Prostorski podatek se v govoru (parole) izraža s tremi vrstami znakov: imeni, deiktiki in imenskimi aktualizacijskimi sintagmami. Vse tri vrste znakov določa torej funkcijska prekrivnost, Mikuš jih označuje s pojmom L. Bloomfielda »substitution classes«.

3.2.2.1.2.1 Ime je dogovorjeni znak – etiketa s hkratno IF in DF za samo en podatek z golo semiološko vrednostjo, o pomenu pri imenu ne moremo govoriti.¹²

¹¹ V disertaciji je zanimiva Mikuševa razlaga pridevnikov *očetov* (*očev*) in *očetovski* (*očinski*): v prvem primeru je v podstavi »aktualizirani« (referenčni) samostalnik *oče*, v drugem je ta samostalnik »virtualni« (konceptualni, slovarski); podobno tudi npr. *de la dame : de dame* – prim. v disert. op. 13, str. 105.

3.2.2.1.2.2 Deiktiku je semiološka vrednost vedno dana s sklicevanjem na zunaj-ali znotrajbesedilne okoliščine; zgledi kot *lui, celuis-ci, tous, la notre* mimo omenjenih okoliščin nič ne pomenijo. Deiktik je nasproten imenu, zato njegova semiološka vrednost teži proti $\emptyset$ (nikoli pa ni enaka nič). Gre za pravi prostorski ali prostorskorelacijski znak; njegova vrednost izhaja iz neposredne umestitve prostorskega podatka v razmerju do govorečega.

Sicer pa je deiktike mogoče ločiti na splošne (globalne) in posebne (specializirane). Prve določa dejstvo, da združujejo vse tri vrste določitev – semiološko, količinsko in prostorsko. V ta okvir sodijo osebni zaimki in zaimki *autrui, personne, rien* – zadnja dva izražata t. i. prazno množico. Za vsako izmed omenjenih treh določitev pa obstajajo tudi posebni deiktiki.

Med deiktike z neko splošno semiološko vsebino sodijo npr. *quelqu'un, quelque chose, n'importe qui/quoi, qui, (quoi)que ce soit, je ne sait qui (quoi), un autre, le meme* idr.

Med količinske (kvantifikacijske) deiktike sodijo števniki pa tudi besede, ki jih slovnica imenuje »nedoločni zaimki«, npr. *tous, quelques un, chacun, aucun, certains/quelques uns*.

V okviru prostorskih (lokalizacijskih) deiktikov je mogoče ločiti vsaj tri tipe: neposredna umestitev glede na govorečega je vezana na kazalne zaimke. Svojiilni zaimki izražajo posredno umestitev; po Mikušu je bistvo ideje lastništva v posredni umestitvi glede na govorečega in neposredni glede na referenčni podatek. T. i. serijski deiktiki so (posamostaljeni) vrstilni števniki: če so tudi urejeni serijsko, so umeščeni (lokalizirani) glede na govorečega, npr. *Il y a la trois soldats; le premieria gauche est mon frere*. Ti deiktiki so prostorski posredno.

3.2.2.1.2.3 Med obe skrajnosti, ki ju predstavljajo na eni strani imena – njihova semiološka vrednost se bliža neskončnosti – na drugi pa deiktiki – njihova semiološka vrednost se bliža nič – sodijo samostalniške sintagme, saj vsebujejo po en znak s semiološko vrednostjo in po en aktualizacijski (deiktični) znak. V okvir obravnavanih sintagem uvršča klasična slovnica po Mikušu samostalnike (tudi imena), pridevnike (opisne in determinativne), člene, samostalniška dopolnila, števnike, apozicije, relativne stavke, deležnike.

Kot vsaka druga je tudi samostalniška aktualizacijska sintagma lahko zakrita ali izražena, npr. *papa : mon papa*. Izražena je seveda lahko preprosta ali zapletena, ujemalna ali neujemalna, in kar je prav tako pomembno – lahko je diskurzivna ali avtomatizirana, npr. *le rouge : le vin blanc*. Sam samostalnik je v pomenskem smislu brez referenčnega pomena (Mikuš govori o njegovem abstraktnem, tudi virtualnem pomenu), vzpostavi ga šele t. i. aktualizator; z drugimi besedami – aktualizator abstraktni (virtualni) samostalnik udejani. Prehodi so po Mikušu odprti, npr. *Sandwich – sandwich, Panama – panama*.

Sicer pa so tudi samostalniške aktualizacijske sintagme lahko splošne – aktualizacijski znak je člen, ki je v nekaterih jezikih ničti, npr. *un soldat : le soldat, oče : oče mi je povedal*, ali posebne, in sicer označevalne (karakterizacijske), količinske (kvan-

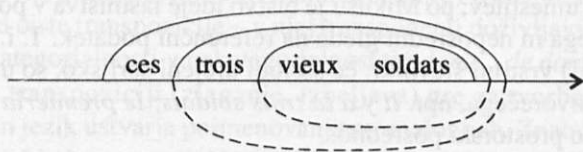
¹²R. F. Mikuš navaja Ullmana, po katerem je ime »čista semiološka vrednost« (1959/60, 12).

tifikacijske) ali prostorske (lokalizacijske). Ker je splošna aktualizacijska sintagma funkcionalni ustreznik za vse tri vrste posebnih aktualizacijskih sintagem, pomeni, da vse te tri vrste posebnih sintagem tudi implicira, npr. možne so funkcijske zamenjave med *le soldat, ce soldat, votre soldat*.

Pri označevalnih (karakterizacijskih) sintagmah je aktualizator opisni pridevnik, ki bogati semiološko vrednost samostalnika. Zaradi svoje semiološke vrednosti pridevnik pogosto prehaja med samostalnike ali pa se takšna sintagma avtomatizira, npr. *jeune fille, grands parents, salle a manger*. Med obravnavane sintagme sodijo tudi zveze z deležniki in relativnimi stavki. Prav zaradi svojega položaja med konkretnim in abstraktnim (referenčnim in konceptualnim) zahteva označevalec še prisotnost splošnega aktualizatorja (v nekaterih jezikih je, kot rečeno, ničti), npr. *le brave soldat : un brave soldat*.

Tudi pri prostorski aktualizacijski sintagmi je umestitev v prostor lahko neposredna – s kazalnimi zaimki, ali posredna – s svojilnimi pridevniki in vrstilnimi števnikmi, med katere se uvrščata tudi *le dernier, l'avant-dernier* (1959/60, op. str. 8–9).

Količinska sintagma se realizira s količinskimi izrazi (kvantifikatorji) – glavnimi števnikmi, lahko tudi nedoločnimi »pridevniki« kot *beaucoup de, trop de, quelques, plusieurs, aucun, pas un* idr.

Veriženje vsake sintagme, tudi samostalniške aktualizacijske, je mogoče ponazoriti s t. i. sintagmatskimi valovi – spiralo:¹³

(1)	imenska označ. sintagma (S1):	<i>vieux soldats</i> ,	Sam = I-čl.,
			Prid = D-čl.,
(2)	" količ. "	S1 = I-čl.,	količ. dol. = D-čl.
(3)	" prostor. "	S2 = I-čl.,	kraj. dol. = D-čl.

3.2.2.2 Binarnost je po Mikušu univerzalno analitično načelo, ki omogoča spremeniti analizo v klasični slovnici v sintagmatiko.¹⁴

Binarnost ohranja seveda tudi stavčna poved – lahko kot besedilo ali besedilni avtomatizirani znak, npr. pregovori, medmeti kot *Zemlja se vrti okoli sonca. Au. Bums.*, ali pa kot diskurzivna dikto-modalna sintagma; Mikuš navaja zgled:

1. *Tartarin est parti a la chasse aux lions!*

/loči modus <> od diktuma

2. *Tartarin /est parti a la...*

¹³R. F. Mikuš navaja v disertaciji, da je poimenovanje *sintagmatski valovi* predlagal F. Ramovš.

¹⁴Po Mikušu je prvi, ki je pisal o kontinuiranosti binarne analize, psiholog oziroma psiholingvist H. Wundt: zakon binarnosti je zakon mišljenja – prim. v disert. op. 9, str. 104. Binarizem je po mnenju Mikuša tudi temeljno raziskovalno načelo J. Rozwadowskega in W. Doroszewskega.

- /osebek od povedkovega dela
3. *est parti/a la chasse...*
/Glag od glagolskega določila
4. *est/parti*
/vezni Glag od opisnega deležnika
5. *part/-i*
/transpozitor od transponenta
6. *a/la chasse*
/enako kot zgoraj
7. *la chasse/aux lions*
/aktualiziran Sam od dopolnila
8. *la/chasse*
/virtualni Sam od aktualizatorja
9. *a/les lions*
(analogno po 5. in 6.)
10. *les/lions*
(analogno po 8).

Stavčno poved definira Mikuš kot enoto govora, zato je tudi v govoru mejna: nižje, mlajše sintagme do formalnega minimuma sodijo, kot smo že omenili, v mikrosintagmatiko, višje – besedilo, npr. pogovor, roman, pesem, predavanje ipd. – pa v makrosintagmatiko.

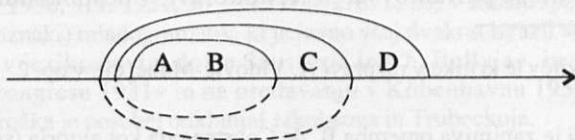
V govoru se stavčne povedi nizajo po načelu linearnosti, in sicer koordinativno, kot da smo se vrnili k najprimitivnejši operaciji, zlasti ker vsi členi niza opravljajo po Mikušu isto funkcijo (homofunkcionalnost členov) – stavčnopovedno, se pravi behavioristično. Vendar pa obstaja temeljna razlika med koordinacijo in linearnostjo stavčnih povedi v besedilu: za koordinacijo velja po Mikušu že omenjena zamenjavnost členov, tega pa seveda ne moremo trditi za stavčnopovedne enote besedila: njihovo zaporedje določa vsakokratna konkretna zunajjezikovna dejanskost (referenčni svet).¹⁵

Mikuš je torej razmišljal o sintagmatski strukturiranosti tudi višjih besedilnih enot, čeprav se v nobenem svojem delu ni lotil konkretne analize besedila po načelih sintagmatike.

4 Predstavljeno teorijo sintagme je R. F. Mikuš uveljavljal tudi v vsem svojem obžetnem in evropsko odmevnem kritičnem, večkrat tudi polemničnem opusu.

Lahko rečemo, da za ta Mikušev opus veljajo natančno izdelana teoretična izhodišča, njihova jasna hierarhiziranost, na osebni ravni pa v temperamentnem

¹⁵Postopek, po katerem nastaja besedilo, se po Mikušu imenuje integracija; dve ali več stavčnih povedi se združuje v makrosintagmo (kontinuirano besedilo), ki je primerljiva z algebrničnim integralom: stavčna poved A tvori s stavčno povedjo B prvo makrosintagmo, ki nastopa glede na C kot celota in tvori novo makrosintagmo – vse do konca besedila velja načelo binarnosti:

polemičnem tonu izpričana nedvomna vera v svojo znanstveno resnico.

Spodbude za Mikuševe polemike so prihajale tako iz strukturalističnih kot tudi iz drugih jezikoslovnih smeri.

4.1 Strukturalistično jezikoslovje je bilo za Mikuša zanimivo v primerih, ko so se stališča zlasti v zvezi z razumevanjem sintagme v večji ali manjši meri razhajala z njegovo natančno jezikoslovno shemo, rastočo, kot rečeno, predvsem iz desaussurjevskega in ballyjevskega strukturalizma, pa tudi ameriškega behaviorizma, ali pa so bile v smislu podpore tej shemi potrebne (po Mikušu) določenih korektur – morda samo določene aktualizacije. Sem sodi predstavitev temeljnega dela ameriškega strukturalizma – Sapirjeve monografije *Language* v jezikoslovni reviji *Cahier Ferdinand Saussure* 1953. leta, iz istega leta polemika z ženevskim sintaktikom H. Freiem v newyorškem časopisu *Word*; leta 1960 je bila deležna kritične ocene Tesnièrejeva sintaksa v *Voprosih jazykoznanja*;¹⁶ v ta sklop sodi tudi kritična ocena šestega mednarodnega lingvističnega kongresa v *Lingui* iz 1958. leta, ocena Benvenistove teorije sintagme v *Revue belge de philologie et d'histoire* iz leta 1978.

4.2 V čisto drug sklop sodijo kritike in polemike z jezikoslovci, ki jih ne moremo uvrščati med strukturaliste, njihova dela pa so s svojo sintagmatsko problematiko Mikuša izzvala – lahko v pozitivnem ali negativnem smislu. Tako je v obsežni oceni monografije Jana Rozwadowskega *Wortbildung und Wortbedeutung* (izšla 1904. leta), v *Lingui* v letih 1955–1956, menil, da je mogoče v tem delu že takrat, se pravi na začetku stoletja, razpoznati temeljne prvine sintagmatike. V polemiki z ruskim jezikoslovcem E. A. Sedel'nikovom v *Voprosih jazykoznanja* 1959 in 1962 je glede na t. i. mentalistično interpretacijo jezikovnih pojavnosti, značilno za Sedel'nikova, temperamentno zagovarjal funkcijski, binarno-strukturalni in linearni jezikovni vidik.

4.2.1 V ta drugi sklop sodi tudi že omenjena kritika sintagmatske teorije srbskega jezikoslovca A. Belića *A propos de la syntagmatique du professeur A. Belić* (SAZU 1952).¹⁷

To Mikuševo delo je mogoče ločiti na dva temeljna problemska sklopa – v predstavitev desaussurjevske oziroma ballyjevске sintagmatike – gre za približno tretjino dela, dve tretjini pa obsega kritika obravnave te problematike v Belićevem delu *O jezičkoj prirodi i jezičkom razvitku*. Iz obsegovne problemske zgradbe je ravidno, da se je prvotna Mikuševa zasnova predstaviti strukturalistično teorijo v lastni interpretaciji umaknila kritiki Belićevega razumevanja sintagme.

Avtor je ločil svojo knjigo na štiri poglavja, in sicer Uvod, Principi sintagmatike, Sintagmatika profesorja A. Belića s podpoglavjema *Diskurzivna sintagmatika*, *Tvorna (formativna) sintagmatika*, in *Sklep*; delo ima še *Predgovor*, *Povzetek* v slovenščini, *Popravke* in že omenjeno pojasnilo F. Ramovša čisto na začetku pred vsebinskim kazalom.

V *Predgovoru* je Mikuš predstavil predvsem ženevske teoretične vire svoje sintagmatske teorije in izpostavil dialektično razmerje med govorom in jezikovnim sistemom.¹⁸ Zahvalil se je Ramovšu, ki je, kot pravi, v nespodbudnih izrazito anti-

¹⁶Prim. predstavitev te kritike v razpravi A. Vidovič-Muhe, cit. v op. 2.

¹⁷Gl. op. 1.

¹⁸V *Predgovoru* je zanimiva omemba B. de Courtenayja kot avtorja (strokovnega) izraza

strukturalističnih okoliščinah, temelječih še vedno na jezikovnem historicizmu in esteticizmu, sprejel njegovo delo med akademijske publikacije.

4.2.2 Kateri so temeljni Mikuševi očitki Belićevemu razumevanju sintagme? Če upoštevamo jezikoslovno naravnost obeh avtorjev, potem je lažje razumeti njun temeljni strokovni konflikt: kot je razvidno iz že omenjenega dopisovanja med Ramovšem in Belićem, je bil strukturalizem nasploh, se pravi tudi ženevski in praški, slednji zlasti s svojo fonološko eksplikacijo, Beliću tuj.¹⁹ Mikuš očita Beliću zlasti t. i. mentalistično razlago jezikovnih pojavov; po Mikušu omogoča vpogled v psihično življenje samo človekov behavior (obnašanje) z govorom kot njegovo najizrazitejšo obliko.

Sicer pa je mogoče Mikuševe očitke Belićevega razumevanja sintagme ločiti v nekaj temeljnih sklopov.

4.2.2.1 O razumevanju sintagme kot konstruktivnega jezikovnega načela. (91) Po Mikuševem mnenju Belić tega temeljnega spoznanja v zvezi s sintagmo ne loči, saj ne razpozna dopolnjevalnosti njenih členov kot definicijske lastnosti jezika. V okviru sintagmatike obravnava tudi priredje (95 idr.), čeprav ravno enakost ali različnost funkcij sintagmatskih členov omogoča razmejitev obeh pojavnosti, se pravi sintagmatske in koordinativne (87 idr.).

4.2.2.2 O sintagmatskem funkcionalizmu. Mikuš očita Beliću, da npr. postavlja kategorijo besede pred njeno funkcijo in tako zabriše naravno vzročno-posledično razmerje med njima: po Beliću govorimo torej lahko o osebkju zato, ker imamo samostalnik; jezikovnologično je seveda obratno: o samostalniku govorimo lahko zato, ker je ta definiran z osebkom. Sicer pa ostaja pri Beliću stavčna sintagmatika zunaj tega okvira, čeprav pomeni izvir in temelj sintagmatike sploh: Belić namreč izloči iz t. i. (stavčne) fraze sintagmo, saj je ta po njegovem lahko samo člen stavka (74 idr.).

Spremenljivost funkcije kot izhodiščne definicijske lastnosti jezika je mogoče vezati tudi na različnost razvrstitve (distribucije) jezikovnih znakov – celo isti »fonični volumen« (45) opravlja v različni razvrstitvi lahko različno funkcijo: to ameriškostrukturalistično (bloomfieldovsko) prvino po Mikuševem mnenju Belić upošteva pri ločevanju nedoločnih števnikov od prislovov, npr. *mного ljudi* : (*on mnogo radi*) (154), vendar pa Belić – po Mikuševu – spremembo funkcije pogojuje s tvorbenim procesom; jezikovna logika je obratna – funkcija pogojuje (spremenjeni) tvorbeni proces (163).

4.2.2.3 O sintagmatskem binarizmu. Belić tudi ne sprejme tega (ballyjevskega) spoznanja (33–34,84; 39, 41 idr.); v sintagmi išče tudi tričlensko strukturo namesto celovitosti, nastale z binarnim veriženjem struktur; binarnost veže Belić predvsem na

---

sintagma, ki ga je potem, seveda z drugačno vsebino, prevzel F. de Saussure (op. 2, str.10); kot je znano, je bil B. de Courtenay tudi avtor izraza fonem.

¹⁹J. ROTAR v op. 207, str. 153–154, svoje knjige (gl. op. 2) povzema tri Belićeva pisma Ramovšu (7. 12. 1930, 9. 1. 1931, 30. 9. 1931 in 2. 8. 1936) v smislu spoznanja, da je bil Belić (po Ramovševi oznaki) mladogramatik, ki je javno vsaj dvakrat izrazil »odklonilno stališče do strukturalizma v jezikoslovju, do de Saussurja in Ch. Ballyja«, in sicer »ob ženevskem lingvističnem kongresu 1931« in na predavanju v Københavnu 1936; v okviru praškega lingvističnega krožka je posebej odklanjal Jakobsona in Trubeckoja.

(stavčno) frazo, kjer je po njegovem vodilni člen subjekt (77, 78 idr.).

4.2.2.4 O sintagmatski dialektiki. Mikuš meni, da je Beliću tuja problematika t. i. dialektičnega veriženja sintagmatskih struktur (npr. 116–121) po posebnem kalkulu (npr. 113) v kompleksni sintagmi (85 idr.), npr. na ravni zloženega stavka ali na ravni levega prilastka; gre za spoznanje, da vsaka naslednja prvina zajema vse prejšnje, npr. *vsi (trije (dobri vojaki))* (131 idr.); podobno je tudi z desnim prilastkom, ki pa lahko prehaja tudi v levega (91). V okvir sintagmatike sodijo seveda tudi tvorjene besede: t. i. »supertvorb« (npr. 165), kot pravi višjestopenjskim tvorjenkam Mikuš, ne moremo razlagati s kopičenjem obrazil (npr. 165), kot to po Mikuševi oceni počne Belić: tudi pri njih gre le za kompleksne sintagme.

4.2.2.5 O členitvi sintagmatike s stališča desausurjevske dihotomije govor – sistem. Po Mikuševem mnenju Belić ni dojel nujnosti tega ločevanja, zato seveda tudi ni mogel dojeti bistva jezikovne dialektike. Mikuš citira de Saussurja, da »nič ni v jeziku, kar ni bilo v govoru« ali da »vse, kar je diahrono, je to postalo prek govora« (67).

V okviru sintagmatike ima neločevanje govora od jezikovnega sistema za posledico neločevanje diskurzivnih sintagm, ki so vedno aktualizacijske – od avtomatiziranih, vezanih na jezikovni sistem.

Aktualizacija je v jeziku izražena s posebnimi (jezikovnimi) znamenji – po Ballyju aktualizatorji – kot so za imensko sintagmo členi, razmerni, svojilni pridevniki – oziralni stavki, števniki idr. (99, 105, 144, 145 idr.). Tudi oblikoslovne lastnosti so aktualizatorji, npr. določna oblika pridevnika, vez (kopula) kot aktualizator prilastka (atributa). Po Mikušu Belić ne pozna aktualizacije, kot jo je predstavil Bally, zato vse te prvine niso kot aktualizatorji v Belićevi zavesti (154 idr.).

Za razliko od aktualizacijskih pa se avtomatizirane sintagme pojavljajo vedno z istimi jezikovnimi znaki, v isti vrednosti in z istimi funkcijami – gre za jezikovne konstante.

4.2.2.6 O tvorbeni sintagmatiki. Ločevanje avtomatizirane sintagmatike, imenovane tudi vertikalna, je izredno pomembno, pravi Mikuš, saj je prav na to sintagmatiko vezan ustvarjalni proces besednih (leksikalnih) znakov: tvorjenke so produkt te vertikalne sintagmatike, zato jo upravičeno imenujemo tudi tvorbeni (formativna) sintagmatika, definiramo pa kot tvorno načelo leksikalnih znakov. To načelo se realizira z zlaganjem ali izpeljavo (derivacijo), npr. *kop-ač* iz *tisti, ki ...* – (*-ač*) določen in *kop-* določujoči. Priponska obrazila tipa (*kop*)-*ač* ali (*sedm*)-*ak* so deiktiki (102, 103, 165–167). Obstaja samo ena skupina izpeljank, pri katerih obrazila niso določana; gre za t. i. ocenjevalne – danes bi rekli modifikacijske – izpeljanke (134), podobno kot pri glagolskih prepozicijah tipa *pre-iti* (155–156).

Belić se po Mikuševem mnenju ne more odločiti, da bi izpeljanke in zloženke nedvoumno proglasil za sintagme, čeprav ve, da se struktura tipa *kiselo mleko* po semiološki vrednosti pogosto ne razlikuje od tipa *Sauermilch*. Ukvarjanje s tem, ali je obrazilo znanega ali neznanega izvora, se Mikušu s sinhronega vidika ne zdi produktivno: bistveno je, ali ima obrazilo danes vrednost, ki jo lahko analiziramo in naredimo razvidno na skladijski ravni. Tudi ločevanje zloženek na ekso- in endocentrične na izrazni ravni ni potrebno – dovolj je izpostaviti njuni različni skladijski zgradbi, meni Mikuš.

4.2.2.7 O sinhroni in diahroni sintagmatiki. Mikuš priznava Beliću ločevanje med horizontalno – sinhrono (sočasno), in vertikalno – diahrono (zgodovinskorazvojno) sintagmatiko.

5 Kot rečeno, reakcija na Mikuševo kritiko je bila s strani Belića mimo ustaljenih okvirov. Na (formalno)strokovni ravni Mikuševga dela ni jemal v obzir – tudi v 2. knjigi O jezičskoj prirodi i jezičkom razvitku, izšli 1954. leta, Mikuša ne omenja.

5.1 Sicer pa je na Mikuševo delo reagiralo kar nekaj jezikoslovcev.²⁰ Omenimo najvidnejše.

V glavnem z naklonjenostjo se je v *Journal de psychologie* odzval R. L. Wagner. Avtor meni, da delo povzroča simpatije, čeprav ni mogoče z njim popolnoma soglašati. Mentalizem, ki ga Mikuš očita Beliću, je mogoče pripisati tudi avtorju, zlasti ko skuša rekonstruirati genezo govora. Vsekakor pa je po kritikovem mnenju Mikuševo knjigo vredno prebrati.

R. Godel v CFS povzema stališče slovenske SAZU, da avtor kritizira Belićevo delo na način, ki ga Akademija odklanja. Tudi sicer je očitano Mikušu nenatančno navajanje zlasti F. de Saussurja, jezikoslovni dogmatizem; sploh se zdi, da je ocena pisana pod vtisom akademijske obsodbe R. F. Mikuša.²¹

5.2 Najobsežnejši odgovor je napisala Belićeva učenka jezikoslovka M. Ivić v XIX. knj. *Južnoslovenskega filologa*, Beograd, 1951–1952 (344–370). Uredništvo revije je na koncu, vendar pred francoskim povzetkom odgovora M. Ivić, objavilo že omenjeno Ramovševo pojasnilo v zvezi z natisom Mikuševe knjige s pripombo, da ga je redakcija »dobila od predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti«, ko je bil odgovor M. Ivić že oddan, in še – da ga »objavljajo v celoti v srbskem prevodu«. Besedilo, ki ga je sicer podpisal Ramovš kot predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, je naslovljeno s Stališče Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

M. Ivić v odgovoru kritizira Mikuševo delo tako rekoč z vseh možnih vidikov:

²⁰ Kot rečeno, na Slovenskem ni bilo nobene strokovne ocene Mikuševga polemičnega dela. – S. Suhadolnik me je opozoril, da je v zapuščini J. Šolarja, ki jo hrani NUK, tudi Mikuševa knjiga *A propos de la syntagmatique du professeur A. Belić's* Šolarjevimi opombami. Res je nekaj vloženi popisanih listkov in komentarjev ob robu, ki pričajo, da je imela knjiga tudi pri nas kritičnega bralca. Zanimivo je Šolarjevo razmišljanje o Mikuševi interpretaciji izvora jezika, zapisano na posebnem listku z oznako *K & 6* (v knjigi 6. *Le language primitive*): »V času monemov pač še ni poznal govor takih fonično kompliciranih tvorb. Zato je Bally pač mnogo bolje pokazal to ob samih medmetih. Vprašujem se, če prva faza govora ni slonela predvsem na foničnih razlikah istega fonema, npr. za vpraševanje, odgovor, ukaz, milovanje, nejevolja, grožnja ipd., saj je taka »ekonomija« v govoru preprostih ljudi še dandanes: če kdo kaj vpraša z *ǝ* in drugi odgovori s kretnjo in padajočim: *ǝ* (dà ali ne, kakor kaže kretnja). Sunkoviti *ǝ* je ukaz, opozorilo, nejevolja; visoka lega z močno padajočo intonacijo je začudenje; nizka lega z umirjeno padajočo intonacijo je milovanje itd. – To so v jedru modulacije, s katerimi se sporazumevajo živali.« Sicer pa se Šolarjeve pripombe nanašajo predvsem na opozorila v zvezi z literaturo, zlasti aktualno francosko.

²¹ Tako postaja še bolj razumljiva Mikuševa življenjska travma v zvezi z »lažnimi trditvami za katere bi v drugačnih prilikah lahko tožil SAZU za kleveto«, kot je zapisal v svojem komentarju teh dogodkov, ki ga je naslovil *Ad 'MISE AU POINT', za slučaj, če bi se kedaj postavljalo vprašanje, kako so pravzaprav tekle stvari*. Gl. op. 1.

očita mu metodološko simplifikacijo in formalizem zlasti v zvezi z vnašanjem algebraičnosti v jezikoslovje, jezikoslovno neaktualnost glede na funkcionalistični strukturalizem, s tem v zvezi tudi pretirano odvisnost od Ballyja, t. i. ballyjevstvo – za razliko od Belića, ki je vedno »beličevski«, prirejanje citatov in netočno citiranje, pomanjkljivo oziroma nikakršno argumentacijo, celo neznanje srbohrvaščine in zato nekompetentnost ocen; neverodostojnost oziroma neizčiščenost razmerja do Belića idr. R. F. Mikuš naj bi bil nekritično samozavesten človek, ki se je lotil ocene Beličevega dela z »mal a fide«, med drugim tudi zato, ker Belića sploh ni razumel; Mikušu priporoča skromnost, ki se je lahko uči prav pri Beliću, npr. pri njegovi kritiki Musića ipd.²²

6 Slovensko jezikoslovje je oblikovalo z Breznikom (1908, 1944), Tesnièrejem (npr. 1930–31), Voduškom (1932), Isačenkem (1939),²³ predvsem pa z Mikušem (od 1945 do dogodkov okrog njegove kritične monografije o Beličevi sintagmاتيki) neko vzporedno, lahko bi rekli alternativno smer, ki je skušala iti vsaj približno v korak z aktualnim evropskim jezikoslovnim dogajanjem. Razlogi, da je vse ostalo res bolj pri poizkusih, so seveda lahko objektivni in bi zahtevali širšo sociolološko in politološko razčlenitev.

²²Še po štiridesetih in več letih se v srbskih jezikoslovnih in tudi širših krogih aktualizira dogajanje ob izidu Mikuševe knjige. Povedna sta dva komentarja.

– V zb. *Živi jezici*, (Beograd 1991), je objavljen tudi prispevek V. POLOVINE O prikazivanju lingvističkih istraživanja na teritorijalnoj osnovi, 100–106 – nanj me je opozoril dr. V. Osolnik – kjer dobiva izid Mikuševe knjige nove razsežnosti: »/Z/animljiv je prikaz Beličeve sintagmatike od strane Mikuša u knjizi objavljenoj u Slovenačkoj akademiji nauka u Ljubljani na francuskom jeziku, koja je, ocrnivši Beličevu nauku imala, svakako, cilj da obavesti čitaoce na francuskom u svetu o neveličini ovog srpskog lingviste. Na odgovor Milke Ivić, veoma dokumentovan, na 36 strana, koji je pokazao svu neosnovanost kritike Beličeve sintagmatike, Slovenačka akademija se u istom časopisu izvinila Beliću, objašnjavajući, da ona nije znala da se ta knjiga u njoj štampa.« (101)

– V *Teoriji in praksi* 7/8 (1992), 662–669, je izšla odlična ocena knjige J. Rotarja (gl. op. 1), ki jo je napisala L. PEROVIĆ. V zvezi z dogajanjem okrog Mikuševe knjige je povzela naslednje: »Ramovš je kazal do Belića veliko mero strpnosti, ki se, kot pravi Rotar, s stališča patriarhalnega občevaja lahko zdi podrejeno, odvisno, prilagodljivo«. Na Beličevo zahtevo je celo pristal na to, da se zadrži knjiga R. F. Mikuša *.../*. Čeprav je to kritiko Beličeve knjige O jezičkoj prirodi i jezičkom razvitku (1941) napisal znanstvenik velikega formata, ki je, kot za Mikuša pravi M. Kravar, »veliko bolj znan v svetu kot v slovenskem okolju«, je dal Ramovš pisno izjavo – Pojasnilo, v kateri je razlagal, kako je sploh prišlo do tega, da se je Mikuševa knjiga pojavila v izdaji Slovenske akademije znanosti in umetnosti.« (664)

²³V mislih imam razpravi A. BREZNIKA Besedni red v govoru, *Dom in svet* 21 (1908), 222–230, 258–267, in Zloženske v slovenščini (Ljubljana: AZU, 1944), 55–76, Tesnièrejevo kritiko Ramovševega Konzonantizma (1930–31), razpravo B. VODUŠKA Za preureditev nazora o jeziku, *Krog* 1932–33, 66–76, in monografijo A. ISAČENKA *Narečje vasi Sele na Rožu* (Znanstveno društvo v Ljubljani, 1939); – prim. A. VIDOVIČ-MUHA, Breznikov jezikoslovni nazor v njegovi razpravi o besednem redu, *SR* 41/4 (1993), 497–509; ista, Strukturalistične prvine v slovenskem jezikoslovju prve polovice dvajsetega stoletja (S poudarkom na Voduškovi razpravi iz leta 1932), v tisku za 15. zb. *Obdobja v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi*; M. OROŽEN, Le consonantisme de Ramovš dans l'optique structuraliste de Tesnière, objavljeno v zb. povzetkov, cit. v op. 2 (celotna razprava v tisku za *Linguistico*).

7 Samo nekaj podatkov o Mikuševi bibliografiji: po dostopnih virih obsega 33 enot, od tega tri samostojne monografije – že omenjeno *A propos de la syntagmatique* A. Belić, SAZU v Ljubljani iz 1952. l., 197 strani, z obsežnim slovenskim povzetkom, *La correspondance française*, DZ v Ljubljani 1957. leta, 159 strani, *La structure phonétique du français*, Université Officielle du Congo, 1966. leta, vol. X. 75 strani. Njegovo temeljno delo pa je monografija *Principes de syntagmatique*, Bruxelles – Paris iz 1972. leta, 244 strani; sicer pa je kot samostojna publikacija na 24 straneh izšla v samozaložbi leta 1945 *Šta je u stvari rečenica?*; tudi nekatere druge razprave so izjemno obsežne, npr. Jan Rozwadowski et la structuralisme, objavljena v *Lingui* (Amsterdam) 1955–56 v dveh delih, obsega 103 strani, obsežna je kritika Tesnièrja v *VJa*, 40 strani, razprave o teoriji sintagme v zadrski jezikoslovni reviji Radovi idr.

SUMMARY

1 R. F. Mikuš stands among the prominent European functional structuralists. His papers, especially on the theory of the syntagm, were published in the 1950's and 1960's in European and other international linguistic journals; his magnum opus *Principes de syntagmatique* was published in Paris in 1972.

1.1 Mikuš's polemical assessments of important structural linguists (Sapir, Tesnière, Benveniste, and others), as well as other linguists who were of topical and methodological interest for structuralism, are famous. Among the latter group we find his sharp negative critique of the Serbian linguist and the then President of the Serbian Academy of Sciences, A. Belić, under the title *A propos de la syntagmatique du professeur A. Belić*, published by SAZU in 1952. The publication of the book, written in French, was to be fateful for the path of R. F. Mikuš's life. It also influenced the relationship between the presidents of both the Slovene and Serbian academies, F. Ramovš and A. Belić, respectively.

Ramovš's retreat, which is seen particularly in his explanation (added later) to Mikuš's critical monograph, in which responsibility for the publication was transferred to the author because he had presumably gone in his work beyond the approval of SAZU, can be interpreted from two points of view: essentially, Ramovš attempted to deflect from SAZU-at any price-negative political consequences that might arise from an inter-academic conflict; it should also be understood that Ramovš was already seriously ill at the time of these events. Consequently, because of matters of politics and prestige, the Slovene intellectual world of the 1950's lost a linguist of European significance.

1.2 In order to represent Mikuš's interpretation of the syntagmatic theory, his works from the 1950's and his first publication on this topic (1945) are taken into consideration. Thus the time closest to his linguistic inspirations, to his syntagmatics, as represented in the works of, primarily, Ch. Bally, L. Bloomfield and, of course, F. de Saussure, is taken into consideration. Since Mikuš's linguistic doctrine never changed significantly during his academic career, this choice does not constitute a narrowing of the issues.

2 Mikuš accepted and developed the notion that the syntagm is a structural/semiological linguistic unit. Functionally it is a binary and simultaneously a linear phenomenon, which a language determines in the sense of its origin, development and function. Thus the concept of the syntagm is seen as a universal linguistic construct; it is therefore understandable that Mikuš rejected the methodological bifurcation between diachrony and synchrony.

2.1 American behaviorism (Bloomfieldism) especially influenced Mikuš's thinking on the original syntagmatic determinateness of language. A unit of speech-an utterance formed as a sentence-is like a so-called proto-syntagm encoded in all languages, as it represents the

textualizing of a »physical act«-a binarism independent of our consciousness in both space and time. The sentential utterance as a unit of speech is defined by the fact that it is a demarcative element in speech: lower, younger syntagms belong to the area of microsntagmatics, the higher ones, including texts, belong to macrosntagmatics.

2.2 It is possible to treat the syntagm simultaneously from the perspective of its development and function in view of Mikuš's non-acceptance of the distinction between synchrony and diachrony. De Saussure's division of language into *langue* and *parole* was conditioned by the distinction between the concrete semiological content (meaning) and the semiological value of his conceptualization of the sign. The syntagm-by definition a compound sign-preserved these features; therefore, it is necessary to distinguish between discursive (speech) syntagms and language (system) syntagms: the first type decays after the speech act, the second is unaffected by the cessation of the act. The content of discursive syntagms is always concrete, whereas the systemic is always virtual, conceptual, apparent from the relationship to other signs in the same world view. The so-called virtualization of the syntagm (sign) is a historical process, which is opposed to the process of actualization.

In its construction the syntagm is a complementary sign, composed of an identificatory and a differential function, which outwardly, in the process of chaining syntagms, can appear as a part of a more complex syntagm only in one of the two functions mentioned. The coordination of an individual syntagmatic function becomes only quantitatively complex, as it does not affect its internal construction nor its external function.

In so-called transpositional syntagmatics, to which words belong, we are dealing with at least one sememe and one functional exponent, e.g., *-ier* in *poirier*. Mikuš cites structuralists, such as Rozwadowski before him, who understood the word as automatized (derivative) or a semi-automatized syntagm (case endings).

3 The fate of the structuralist linguist and the syntagmatics of R. F. Mikuš represents, at least to a degree, the wasted potential of Slovene linguistics.